

RESSENYES

Marcello VINDIGNI

I Cabrera conti di Modica tra Catalogna e Sicilia. 1392-1480.

Torino-Pozzallo: [s. n.], 2008, 143 p.

Els nostres coneixements sobre l'aristocràcia catalana medieval en tant que grup social estructurat i dinàmic són encara molt escassos. Estudis ja clàssics com el del professor Shideler sobre els Montcada o bé més recents, com és el cas de la tesi del doctor Rodríguez-Bernal sobre els Cardona,¹ no han afavorit encara, tot i els seus encerts, una revisió del treball de síntesi sobre el tema elaborat per Santiago Sobrequés²

que permeti superar-lo. Mentre el gruix de l'activitat historiogràfica es centra en les figures dels reis d'Aragó i comtes de Barcelona, la recerca en aquest camp continua majoritàriament ancorada en la visió d'una aristocràcia feudal –ultrapassant difícilment el llindar del segle XIII– repressora, rapinyaire i violenta, sense acabar d'atendre a la necessitat de comprendre-la profundament tot analitzant-ne els elements definidors en relació amb la resta de grups socials de l'època.

El llibre que ara comentem no trenca –ni pretén trencar– aquesta tònica, però demostra sens dubte la ferma voluntat de l'autor de despertar un major interès per una etapa de dominació aragonesa a Sicília que, essent duradora i molt posterior a les Vespres Sicilianes de 1282, no ha atret les mirades de gaire especialistes llevat d'alguna excepció, com les dels italians Raffaele Solarino i, sobretot, Enzo Sipione.³ El treball de Marcello Vindigni es centra en una regió situada a la part sud-occidental de l'illa de Sicília que a la Baixa Edat Mitjana corresponia al comtat de *Mohac* o Mòdica. Des de les darreries del segle XIII i bona part de la centúria següent, Mòdica estigué en mans del llinatge dels Chiaramonte, fins que la seva oposició directa a l'ocupació aragonesa de l'illa en precipità la caiguda i la concessió del títol de comte de Mòdica al vescomte Bernat IV de Cabrera l'any 1392. Això donà peu a una llarga etapa de dominació a Mòdica d'un llinatge aristocràtic

1. SHIDELER, John C. *Els Montcada: una família de nobles catalans a l'Edat Mitjana 1000-1230*. Barcelona: Edicions 62, 1987; RODRÍGUEZ-BERNAL, Francesc. *Los Cardona: familia, poder y territorio en Cataluña (siglos X-XIII)*. Tesi de doctorat inèdita en 2 vols. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona, 2003.
2. SOBREQUÉS i VIDAL, Santiago. *Els barons de Catalunya*. Barcelona: Vicens-Vives, 1981 (1957).

3. SIPIONE, Enzo. «I Caprera dalle viscontee di Catalogna alla contea di Modica». *Archivio Storico Siracusano*, 2 (1972-1973), p. 109-175. Vegeu també *Ibidem*. *Il regno di Sicilia sotto la dinastia aragonesa: i successori di Federico II (1337-1377)*. Catania: Giannotta, 1978; i *Economia e società nella contea di Modica (secoli XV-XVI)*. Messina: Intilla, 2001.

català que perdurà fins a començaments del segle XVI.

Aquest és el punt de partida que habilita Vindigni per a desenvolupar una estructura formalment dividida en dues parts.

La primera introdueix els contextes històric i geogràfic, amb una breu història de la Sicília i del comtat de Mòdica prèvia a la conquesta aragonesa, i tot seguit presenta la nissaga dels vescomtes de Cabrera, començant amb la biografia del vescomte Bernat II, avi del primer comte de Mòdica, i tancant-la amb Anna, darrera successora i hereva de la línia vescomtal (1323-1527). L'exposició de les vides dels individus de sang Cabrera comtes de Mòdica en rigorós ordre cronològic, serveix a l'autor per a analitzar la seva influència a la regió i les conseqüències que aquesta va tenir, centrant-se principalment en les causes de les violentes revoltes contra Bernat Joan de Cabrera entre 1448 i 1450, però també en l'interès que els comtes donaren als beneficiaris del comerç al carregador de Pozzallo —a diferència dels Chiaramonte, que tenien preferència per la cort reial de Palerm. Finalment, Vindigni tanca aquesta primera part amb una hipòtesi sobre el patronatge de Bernat IV de Cabrera de la construcció de la torre-palau comtal de Pozzallo entre 1403 i 1409, basant-se en les obres realitzades a les viles selvatanes d'Hostalric i Blanes durant el seu govern i en una comparativa constructiva amb el palau vescomtal de Blanes, de la mateixa època.

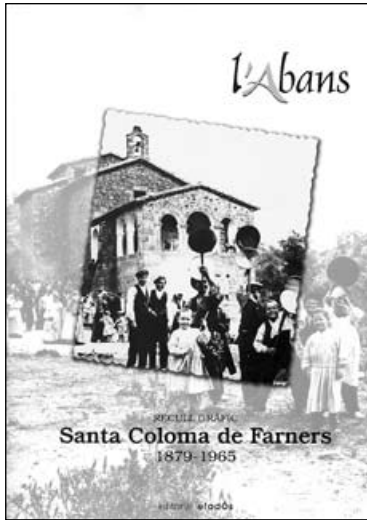
La segona part del llibre mostra la traducció a l'italià de documents clau per a la història del comtat de Mòdica en època de domini Cabrera. Concretament, aquesta conté, per aquest ordre: el privilegi reial de la concessió del comtat de Mòdica al vescomte Bernat IV de Cabrera el 20 de juny de 1392 amb motiu d'un trasllat de 1402; l'autorització reial a la Universitat

de Mòdica per cridar a judici Bernat Joan de Mòdica el 1447; la renovació de la concessió del carregador de Pozzallo als Cabrera l'any 1475; i la rendibilitat del carregador de Pozzallo segons el *Magnum Capibreve* de Gianluca Barberi el 1514. Cap d'aquests documents és inèdit, i en aquest sentit l'única novetat resideix en la seva traducció a l'italià.

En el fons, les grans virtuts d'*I Cabrera conti di Modica tra Catalogna e Sicilia* rau en la seva intencionalitat i les dades amb les quals satisfà les expectatives que crea en un principi. Tot i la manca de documentació deguda fonamentalment a la crema de l'arxiu comtal durant les revoltes modicanes de mitjan segle XV, calen estudis que vinculin històricament el comtat de Mòdica i els seus senyors catalans. I en aquest sentit, el present constitueix un esperançador primer pas. El text ens situa adequadament l'espai físic i socioeconòmic del qual parla, així com els actors principals. Tot i això, convé assenyalar que, ocasionalment, es detecta la presència de tòpics que actualment es troben en procés de revisió, com ara la insistència a qualificar els vescomtes de Cabrera de precursors dels nobles renaixentistes arran de la seva gran projecció política, militar i artística, trets que difícilment poden considerar-se exclusius de l'aristocràcia de trànsit entre l'Edat Mitjana i l'Edat Moderna. Ara bé, el seu valor com a iniciativa per rescatar de l'oblit el període de dominació aragonesa al comtat de Mòdica i renovar-ne l'interès és inqüestionable. Hem de confiar que el ressò que ha tingut la seva publicació a la mateixa Sicília inspire nous estudis que ens ajudin a conèixer més i millor aquest període encara obscur de la història de la Mediterrània Occidental.

Alejandro Martínez Giral

Gerard BUXEDA

***Santa Coloma de Farners.
Recull gràfic 1879-1965***

El Papiol: Efadós, 2008, 696 p.

Després de les poblacions selvatanes de Lloret (2006), Tossa i Blanes (2007), aquest 2008 ha estat el torn de Santa Coloma de Farners, que ha afegit a la col·lecció «L'Abans» un nou volum de gairebé 670 pàgines amb la seva història gràfica de finals del segle XIX fins a 1965. Història gràfica, val a dir, de la vida quotidiana, del dia a dia, que tantes servituds genera però que, passat pel cedàs de la fotografia (o l'objectiu de la càmera), es transforma en un món idíl·lic, com encantat: els bancs, la farmàcia, el camp de futbol, el metge, la merceria, el mercat, la sabateria, el sastres i les modistes, els barbers i les perruqueres... Records en blanc, negre, sèpia i gris que embelleixen el passat.

El volum s'inicia amb la presentació d'Antoni Solà, actual alcalde de Santa Coloma, en què elogia la iniciativa de l'edi-

torial Efadós perquè proporciona als lectors, d'una manera amena i agraïda, el resum de gairebé cent anys d'història a través de fotografies sovint inèdites, que mai no havien sortit del «calaix dels records familiars» però que, amb el temps, «s'han convertit en un document històric». Document d'història de la transformació d'una ciutat i de la societat que hi habita, en part desapareguda (com molts oficis que s'hi han practicat) i en part reconvertida per adaptar-se a cada nova etapa.

Seguidament, Miquel Borrell, historiador que tants treballs i articles ha escrit sobre la capital selvatana, ha elaborat el pròleg, en el qual aporta un breu compendi de fotògrafs relacionats amb Santa Coloma de Farners (Francesc Xavier Aulí, Mauri, Roisin, Toldrà, Fagnoli, Mariano Burch i Solanich, Josep Pons Girbau, Tutusaus i Josep Maria Font), aquests nous «notaris» familiars que contribueixen a allargar la família cap a la propera generació. Tampoc s'està de recordar l'element democratitzador aportat per la fotografia en permetre a les classes populars fixar en una imatge el record del passat. Insisteix finalment en el valor afegit del present recull, és a dir, en la informació facilitada pels mateixos familiars en comentar les seves pròpies fotografies, «un veritable exercici d'història oral al servei de la imatge».

La introducció estableix els objectius de la publicació, «recuperar, i a la vegada difondre, la realitat viscuda a Santa Coloma», del tal manera que ajudi a descobrir aquells indrets desconeguts o que havien passat desapareguts fins ara. Val a dir que aquest volum de la col·lecció inaugura una nova disposició de les pàgines, en què la imatge preval sobre el text, que queda concentrat en la introducció global de cada tema i en les breus descripcions de les imatges per tal

de concretar i situar-lo dins la història social i antropològica de Santa Coloma.

De la redacció de la gairebé totalitat del present volum (la primera introducció, dedicada a l'urbanisme i el nomenclàtor, ha estat escrita per Miquel Borrell) se n'ha encarregat Gerard Buxeda, llicenciat en Història que actualment fa el treball d'investigació per als estudis de doctorat a la UdG. Buxeda, colomenc per naixement i per convicció, ha contactat amb les famílies i ha recollit escrupulosament tot el material gràfic i oral que aquestes han facilitat per a la confecció de l'àlbum col·lectiu. Val a dir que ha rebut el suport d'un consell assessor format per persones que coneixen la història local i que tenen una llarga experiència en la vida social colomenca.

El volum conté 600 fotografies, aproximadament, aplegades temàticament en nou apartats: Indrets i Urbanisme, Serveis i comerç, Món del treball, Festes i tradicions, Món associatiu, Ensenyar i aprendre, Esports i lleure, Institucions i culte, Esdeveniments locals. No hi falta un sumari temàtic i un índex alfabètic que faciliten enormement la recerca d'informació. Tampoc no hi falta un llistat onomàstic dels informants, història viva de Santa Coloma, que amb les seves explicacions i vivències han contribuït decisivament a enriquir el present treball. Per a qui vulgui llegir i recórrer a les fonts bibliogràfiques i conèixer la història més allunyada i menys quotidiana de la ciutat, també trobarà una llista bàsica de títols i autors.

En una obra amb una envergadura com aquesta és inevitable que hom hi trobi a faltar aquesta o aquella altra imatge, o que sigui del parer que algunes de les que hi són potser no acaben de fer justícia a la realitat que volen representar. Com també és possible que els qui han viscut una època o s'han preocupat per recollir-ne informació

pel seu compte hi trobin imprecisions o errors. Tota obra hi està sotmesa, a aquestes mancances, per molt que el seu autor s'hi esmerci. Aquestes deficiències es podrien superar si després d'haver-les recollides i esmenades fos possible elaborar un fascicle a manera de fe d'errades o de complement, o bé, cas que l'editorial es veiés obligada a publicar-ne una nova edició, les podria incorporar directament al lloc que els correspondria en el text.

No obstant això, aquest llibre té l'imens valor de treure a la llum un nombre impensable d'imatges fins ara només vistes i conegudes pels seus propietaris. Tots juntes, confegint aquest àlbum familiar colomenc, contribueixen al sentit de pertinença que tant necessita una població que encara el nou mil·lenni amb l'arribada de nous i variats colomencs, que ja se senten com a casa i que ja han començat a formar part de les imatges que un dia també seran història.

Joaquim Puigdemont

David MORÉ AGUIRRE,
Carmelo SALLÉS FERNÁNDEZ

Diccionari de més de mil mots de la història de Tossa

Tossa de Mar: Ajuntament - Centre d'Estudis Tossencs, 2009, 396 p.

Aquest llibre és el fruit de molts anys de treball. Fou iniciat per Carmelo Sallés el 1998 recollint oralment els motius de diversos tossencs. En aquesta recerca oral va rebre l'ajut de més de 200 persones. La font oral és la base per a un llibre d'aquest tipus, ja que la majoria dels mots no figuren escrits en cap altre lloc, i només se'n té constància oral. Cal destacar l'entusiasme dels tossencs per col·laborar amb aquest diccionari.

Posteriorment, el 2002, s'hi afegí en David Moré, que s'encarregà de la tasca documental consultant arxius parroquials, documentació notarial, municipal, etc. Entre la molta documentació consultada, cal destacar unes llibretes de comptes dels segles XVIII i XIX d'un metge i dos capellans, les quals han ajudat a trobar l'origen d'uns quants mots. D'aquesta manera s'ha pogut unir la memòria oral i les evidències

documentals, que també ha donat com a fruit un munt d'arbres genealògics.

Amb la combinació de les fonts oral i escrita s'ha pogut trobar l'origen de la majoria dels mots.

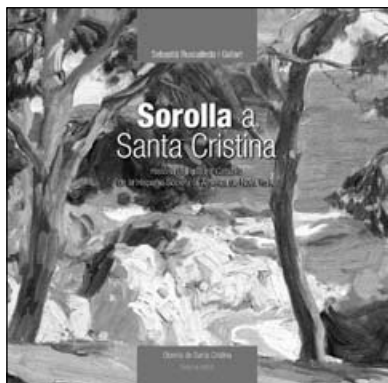
El miler llarg de mots es presenten agrupats en tres apartats, el primer i més extens inclou els mots de tota la vida i els de vigència actualment àmpliament difosos, coneguts i acceptats. El segon recull els mots més recents, els de vint a trenta anys. I el tercer agrupa els mots antics que responen a un origen toponímic, d'ubicació o de localització: quan hi havia tres persones que es deien igual, el motiu que els diferenciava provenia del carrer on vivien.

Com veiem, el treball és exhaustiu i abraça mots antics com *can Sintoi*, del segle XVIII, i *Castanyo*, del XIX, entre molts altres; però també de la segona meitat del segle XX, com ara la *Banda del Bimbo*, la *Sofia Loren*, etc. A més a més, molts mots d'aquest diccionari es poden trobar en altres localitats, com el *Maño*, ja que era aragonès, etc.

Amb aquesta publicació, que és la novena del Centre d'Estudis Tossencs, Tossa disposa d'un diccionari que molt pocs pobles tenen.

La presentació va tenir lloc el 24 de gener de 2009, amb l'assistència més multitudinària mai viscuda a Tossa per a un acte d'aquestes característiques. Els presentadors foren l'historiador tossenc Mario Zucchitello, que va fer un discurs sobre els mots al llarg de la història, i el lloretenc, també historiador, Joan Domènech i Moner, que va centrar el seu parlament en els trets més importants d'aquest diccionari i va establir algunes comparatives amb el municipi veí.

Josep Formiga i Bosch

Sebastià RUSCALLEDA GALLART

Sorolla a Santa Cristina

Lloret de Mar: Obreria de Santa Cristina, 2009, 172 p.

En una conferència de Sebastià Rusalleda al Club Marina Casinet de Lloret, el seu president, Joan Domènech, el va definir com l'Home de Lloret a Madrid. Certament, d'ençà que el 1995 va ser designat vocal de la Comisión del Sistema Eléctrico Nacional, Rusalleda ha tingut ocasió de portar a terme algunes recerques singulars, com la que ha possibilitat reeditar aquest llibre publicat per primera vegada el 1993, gràcies a la localització i estudi de nova documentació que permet ampliar i millorar el coneixement de l'obra de Sorolla, un pintor únic, amb un domini absolut de la llum.

La qualitat de l'obra d'aquest valencià de rellevància internacional va ser objecte d'atenció per part del mecenes nord-americà Archer Milton Huntington, l'hispanista fundador de la Hispanic Society of America. L'encàrrec de «Visión de España», un conjunt de catorze obres murals amb què havia de resumir el tarannà de la gent i el paisatge espanyols, el va tenir ocupat durant set anys i mig de la seva vida, en el transcurs dels quals va realitzar múltiples viatges arreu

del país, per poder captar millor l'essència del que representava, defugint de «l'espanyolada». El resultat va ser una magna obra que decora una de les sales de la institució nord-americana, i que enguany hem tingut la sort de poder veure al Museu Nacional d'Art de Catalunya, en el marc d'un recorregut itinerant per Espanya, assolint un dels èxits històrics de públic més importants. Una gran obra, l'acabament de la qual li va acabar provocant problemes de salut, culminats amb una hemiplegia que el va deixar impedit els darrers tres anys de la seva vida.

La recerca de Rusalleda l'ha portat a centrar-se en el quadre *Cataluña* o *El pescador*, el paisatge del qual a primer cop d'ull no resultava identificable com sí ho podia ser l'Alcázar de Toledo en el de Castella. Les referències documentals remetien a una «Isla Cristina de Barcelona» o a una «Santa Cristina de Barcelona». Rusalleda ja fa anys va intuir que es podia tractar del paisatge que hom pot gaudir des del paratge lloretenc de Santa Cristina, un espai que conserva l'encant de sempre gràcies a la iniciativa protectora de qui edita el llibre, l'Obreria de Santa Cristina, que encara avui ha d'alçar la veu per reclamar la seva legitimitat davant les administracions per fer front a iniciatives sorgides d'un despatx en la distància. Aleshores, la recerca el va portar a verificar que, certament, es tractava de les roques des Canó, i així és com va aparèixer la primera edició d'aquest llibre.

Situat a Madrid, l'interès de Rusalleda per saber més sobre el vincle de Lloret amb el pintor, el va portar a establir contacte amb els hereus del pintor Carlos Vázquez Úbeda, que és qui va fer descobrir Lloret a Sorolla. Val a dir, que el seu nét, també anomenat Carlos Vázquez, va desplaçar-se fins a Lloret el dia de la presentació del llibre, realçant l'acte. A través de la corres-

pondència entre ambdós pintors s'ha pogut documentar amb detall l'estada de Sorolla en terres catalanes entre maig i desembre de 1915, com va arribar a Lloret i diverses particularitats i vicissituds de la seva estada a Barcelona, ciutat on va pintar el quadre. És al barri de la Barceloneta on va trobar la inspiració per a pintar els pescadors i les peixateres que hi apareixen en primer terme. Tot plegat, ens queda prou documentat en aquesta segona edició, en la qual destaca l'aportació d'informació i d'il·lustracions que l'autor aporta sobre tots els estudis fets per a la preparació del quadre. Així mateix, particularment em resulta molt interessant la inclusió de la recerca de les arrels genealògiques del pintor, i la seva ascendència ripollesa.

El llibre, excel·lentment il·lustrat i maquetat, esdevé un magnífic testimoni que de les motivacions en surten grans recerques, i que les intuïcions –un cop contrastades i documentades– contribueixen a millorar el coneixement del passat i, com en aquest cas, a ubicar el paisatge d'un quadre. Amb tot, sóc testimoni que en una visita guiada al MAC una de les guies encara deia «l'ermita de Santa Cristina d'Aro» i, advertida en un apart del seu error, encara es justificava dient que així ho havia llegit en «un catàleg». Un fet aïllat que, tanmateix, diu poc de la cultura del nostre país.

David Moré Aguirre

E. SANTALLA

Quan el vapor de la Burés parlà

[s. l.]: [s. n.], 2008

Davant la poca abundància de publicacions relacionades, no tan sols amb l'estudi de les colònies industrials que aprofitaven l'aigua dels rius Ter, Tordera i els seus respectius afluents al seu pas per a la comarca de la Selva, sinó també sobre semicolònies o fàbriques de riu, no deixa de ser una bona notícia l'aparició, l'abril del 2008, del llibre *Quan el vapor de la Burés parlà*, escrit i editat per Ernest Santalla.

La publicació explica la història de la Burés anglesenca des de l'any 1881, quan Francesc Burés i Antoni Salvadó arribaren a Anglès i a la Celler de Ter amb la intenció de construir dos complexos industrials, fins al 2007, amb la compra, per part de l'Ajuntament d'Anglès, de tres naus de l'antiga Burés a l'empresa Buretex.

Les característiques de l'obra l'allunyen d'altres monografies de tema similar. Aquest fet s'explica, probablement, per la formació i l'activitat professional del seu autor: Ernest

Santalla fou enginyer tècnic tèxtil i director general de la Burés d'Anglès.

Així, mentre que els apartats on es narren els principals esdeveniments del segle XIX, l'origen de les colònies industrials i de la família Burés, i la història del poble i de la fàbrica d'Anglès fins l'any 1940, tal com explica l'autor en el seu pròleg, extreuen la informació de «documentació constatada», per al període posterior es basa en els records i experiències que visqué en primera persona, i d'aquesta manera el llibre pren un aire més memorialístic. I és precisament aquest punt de vista el que singularitza la proposta d'Ernest Santalla.

Tanmateix, en la primera part l'autor també aporta informacions inèdites, com que la voluntat inicial de Francesc Burés i Antoni Salvador era construir dues fàbriques tèxtils, una a la Celler de Ter i una altra a Anglès, en lloc de la presa i la central del Pasteral a la Celler i una fàbrica a Anglès que s'acabà edificant, o la descripció de les característiques tècniques de la maquinària, la seva disposició a les naus i les diferents seccions de les fàbriques.

En aquesta segona part Ernest Santalla ens ofereix un retrat detallat de l'evolució de l'equip directiu. Ens parla de les aficions i les amistats, de les gestions empresarials del gerent de l'empresa, José M. Juncadella Burés, i dels seus fills, José M. i Javier Juncadella Salisachs, de les relacions de José M., pare, amb els seus fills, i la d'aquests entre ells.

També hi llegim detalls sobre les modificacions, tot sovint conflictives, dels equips directius segons les noves polítiques empresarials de cada època, l'entrada de nous socis a l'empresa, la compra per part del Grup Torras de la Burés i posterior dissolució, i l'entrada de les societats Hilaturas Burés i Buretex.

L'autor, com a bon a enginyer, tampoc no s'oblida d'explicar-nos l'evolució del sistema de producció, i de les dificultats dels cotoners catalans per a ser competitius en un mercat en constant canvi. És a dir, parla de l'aparició de màquines més modernes que permetien augmentar la productivitat, de com aquestes s'anaren introduint, amb més o menys eficiència, a la Burés, del tipus de fils i productes que s'anaven o es deixaven de manufacturar, o de l'aplicació de nous mètodes racionals de treball per augmentar la productivitat de cada treballador.

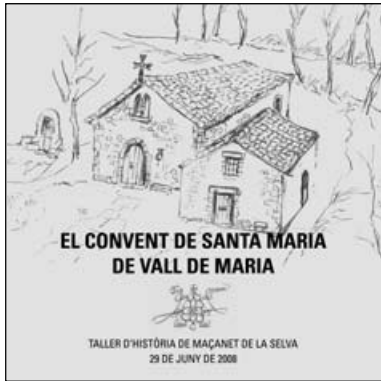
Tanmateix, un des aspectes més interessants del llibre és la voluntat de l'autor de no passar per alt els fets més espinosos i polèmics en què la Burés es veié implicada. Primerament, ens explica la disputa que, com a director de la fàbrica, tingué amb un veí d'Anglès, arran de l'ampliació de l'empresa, pels volts de 1974. També se'ns explica la implicació de José M. i Javier Juncadella Salisachs en el frau a la Seguretat Social, destapat l'any 1982 i en el qual molts empresaris catalans es veieren implicats.

També ocupa un lloc destacat en el llibre les relacions entre les famílies Juncadella i de la Rosa, les polítiques econòmiques de Javier de la Rosa i la seva posterior persecució judicial.

Els lectors que s'acostin a aquesta monografia de la Burés trobaran una obra que comença parlant dels diferents aspectes de la fàbrica Burés i que, a partir dels anys quaranta del segle XX, evoluciona cap a una crònica dels avatars de la direcció d'una empresa catalana en el context històric de l'Espanya del general Franco, la Transició i el pujolisme a Catalunya.

Gerard Buxeda i Majoral

Antoni CRUZADO I ALORDA

El convent de Santa Maria de Vall de Maria.

Maçanet: Taller d'Història de Maçanet de la Selva, 2008, 40 p.

La infatigable tasca del Taller d'Història de Maçanet de la Selva dóna els seus fruits en una doble actuació: la restauració de la capella de Santa Maria de Vall de Maria i la publicació d'aquest llibret. El treball és una bona investigació sobre el convent, possiblement el convent femení més antic de la Península. Antoni Cruzado ens explica la situació de l'antic convent i actual capella i mas (en el veïnat de Pibitller, prop del límit amb Tordera i Blanes), així com l'acurada restauració de la capella efectuada pel Taller d'Història (teulada, reposició de terra i del terra, neteja de parets interiors...).

Tot seguit, Cruzado ens endinsa en la història del convent benedictí, seguidor de la reforma de Bernat de Claravall: la primera referència és de l'any 1156, una donació de la vescomtessa de Cabrera; l'any 1158 hi ha una altra escriptura de donació magnífica on explica les dificultats de la vida monàstica, els esforços espirituals que significa... Només per aquesta transcripció ja val la pena la investigació de Cruzado.

Explica que el convent restà en segon terme d'importància quan es constituí el de Sant Feliu de Cadins (Cabanès, Alt Empordà), tot i que les monges continuaren la seva via monàstica força independent. Problemes en la segona meitat del segle XIV (excomunió i segrest dels béns amb posterior restitució) fins que entre els anys 1543 i 1550 les monges marxen i s'integren al monestir de Sant Daniel de Girona. L'any 1603 l'abadesa de Sant Daniel es ven la propietat a uns particulars, els Jalpí. Això significarà la potenciació del mas en detriment de l'edifici conventual, que desapareix i només en resta l'actual capella.

La vida en el convent i els beneficis eclesiàstics són les altres dues aportacions del treball, que acaba amb una visió general de l'orde benedictina i de la situació polític-religiosa en el comtat de Girona i la zona ara anomenada La Selva.

Una bona investigació que m'hauria agradat que hagués estat publicada en els *Quaderns de la Selva*, per aconseguir així difondre'l al màxim.

Miquel Borrell i Sabater

Josep FRIGOLA I TRIOLA
Joan LLINÀS I POL
Carme MONTALBÁN I MARTÍNEZ.

Turó Rodó. Un assentament ibèric tardà.

Santa Coloma de Farners: Ajuntament de Lloret de Mar, 2009, 188 p. (Es Frares, 11)

La col·lecció Es Frares, iniciada l'any 1990 amb un disseny de maquetació del recordat Enric Marquès, s'ha anat consolidant com un compendi de publicacions de considerable nivell científic que aporta realment nous coneixements a la historiografia lloretenca. Acaba d'aparèixer darreterament el volum 11 dedicat al Turó Rodó, un assentament ibèric tardà, com diu el títol. Els autors són els arqueòlegs Josep Frigola, Joan Llinàs i Carme Montalbán. En Joan i la Carme són ja reincidents en aportacions a la història lloretenca a partir de les excavacions arqueològiques que han realitzat en jaciments locals (castell de Sant Joan, Turó Rodó...).

El Turó Rodó és un promontori situat arran de mar, a llevant de la badia lloretenca

que, paradoxalment, s'ha fet famós sobretot pel castell pseudomedieval que hi començà a alçar poc abans de la Guerra Civil el fabricant de galetes Narcís Plaja i Martí, un home que, al marge de la indústria, era culte i tenia una especial veneració per la pintura. A Barcelona tenia una interessant pinacoteca i, dins del castell lloretenc, sense que ho sabés ningú, hi guardava un Caravaggio, si no ho recordo malament. Pretenia construir-se un xalet d'estiueig a tocar l'anomenada Punta des Calafats que tanca la conquilla interior de Sa Caleta i en trobar tanta pedra en fer els fonaments, optà per aprofitar aquesta matèria prima per aixecar els murs i, per tant, emportat per la seva fantasia, donar un aire de castell, amb torres i tot, a la nova edificació. Vulguem o no, el «Castell d'en Plaja», com l'anomena la gent, ha esdevingut un símbol de Lloret i, fins i tot, som molts els qui pensem que, per a les poques temporades en què és habitat, un cop mort el Sr. Narcís, l'Ajuntament lloretenc hauria de fer un cop de cap i adquirir-lo i convertir-lo en museu dels materials del poblat adjunt i dels altres.

D'altra banda, segurament que en les obres de construcció de la falsa fortalesa, es devien malmenar inconscientment restes del poblat ibèric, desconegut per la majoria de la gent. De fet, l'obertura d'un camí l'any 1925 ja va fer aixecar la llebre i, per primera vegada, va permetre divulgar l'existència del jaciment a partir de les dades i troballes que facilità el farmacèutic Enric Botet i Sisó, germà del prestigiós historiador gironí de família oriünda de Lloret Joaquim Botet i Sisó, que ja anteriorment havia mostrat interès per l'arqueologia lloretenca amb la identificació de la torre popularment coneguda per «el sepulcre romà» (s. II dC). Amb posterioritat sí que molts ens havíem interessat per salvaguardar el jaciment i periòdicament el visitàvem, sobretot després

d'èpoques de pluja, quan l'erosió permetia trobar superficialment de forma fàcil algun *pondus*, és a dir, alguna d'aquelles pedres pissarroses foradades que devien servir de llast per a les xarxes dels pescadors habitants del poblat. Precisament, una bona colla d'aquests elements lítics il·lustren la portada del volum que comentem. El poblat del Turó Rodó continuava essent, però, una incògnita que els arqueòlegs Frigola, Llinàs i Montalbán ens han resolt. Ara podem conèixer molts trets bàsics de la seva existència i, per tant, molta informació més d'una època remota de la història vilatana. El Turó Rodó abasta des de principis del segle II aC fins al voltant de l'any 60 aC, també.

Tot i formar part de la cultura indígena, som ja a l'època de la romanització. El llibre presenta, de fet, el resultat de les campanyes des de l'any 2000 fins al 2003, que han permès descobrir el jaciment en la seva totalitat. Útil tant per a entesos com per a profans, té una primera part en què contextualitza el lloc geogràficament i històricament i exposa el projecte previ d'excavació i la metodologia emprada. Després, en una segona, es fa una exhaustiva anàlisi dels resultats de l'excavació ja efectuada. A la tercera part es formulen unes interessants conclusions sobre l'arquitectura i l'urbanisme del poblat i la seva evolució, i es precisen cronologies a partir dels materials ceràmics recuperats, indígenes (la majoria a mà) i d'importació. També s'apunten hipòtesis sobre l'activitat econòmica que s'hi desplegava.

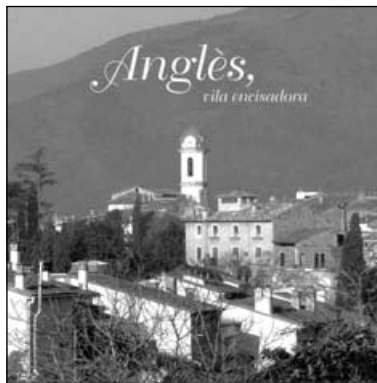
L'obra és rica en il·lustracions (abundoses fotografies antigues i, sobretot, del moment de les excavacions i actuals, dibuixos, plànols i quadres estadístics) algunes de les quals, en interpretar com era l'estructura i l'aspecte del petit poblat en el seu moment, permeten entendre el funcionament de la

reduïda comunitat que hi vivia, sobretot de la vida centrada en les set cases adossades a la muralla que protegia el poblat per la part interior (perquè per la banda de mar la seguretat defensiva ja la donava el mateix penya-segat). Com els autors apunten a les conclusions, el Turó Rodó podia ser la continuació de la cultura indígena desplegada fins llavors al Puig de Castellet i és interessant constatar que Lloret té ja dos poblats ibèrics perfectament excavats i estudiats, i encara un altre en vies d'excavació (Montbarbat), circumstància que permet subratllar el creixent interès dels governants locals i dels estaments culturals que els pressionen al darrere per tot el patrimoni local, cosa que demostra que Lloret de Mar no és un descobriment de fa quatre dies dels que només en coneixen els bars i establiments de nit. Els autors del llibre han fet una bona feina no tan sols en el moment de l'excavació, a través de la seva empresa Janus, sinó a l'hora d'exposar amb rigor, però de forma clara i entenedora per a tothom, les conclusions i els nous coneixements que n'han tret de tot el treball previ.

Joan Domènech Moner

Anglès: la vila encisadora de Remedios Varo

Emili RAMS.

Anglès, vila encisadora.

Anglès: Ajuntament, 2009, 199 p.

Pere FIGUEREDA
Meritxell MARGARIT
Pilarín BAYÉS

Petita història de Remedios Varo.

Barcelona: Mediterrània, 2008, 16 p.

Anglès s'està promocionant a nivell cultural. Dos llibres en són la mostra: *Petita història de Remedios Varo* i *Anglès, vila encisadora*. Cent anys de diferència entre el que explica l'un i l'altre. A principis del segle XX, Anglès era una vila industrial, la primera que fruit de la llum elèctrica de totes les terres gironines. Disposava d'un tren que la comunicava amb Girona i Olot. La fàbrica de la Burés donava feina a centenars d'anglesencs i les mines d'Osor, a tants d'altres. El seu carrer principal, la carretera, s'anomenava –i s'anomena– pomposament, el carrer de la Indústria.

Petita història de Remedios Varo forma part de la col·lecció *Petites històries dels nostres artistes*, de l'editorial Mediterrània. El text ha estat escrit per Pere Figuereda i Meritxell Margarit i els dibuixos els ha fet la coneguda dibuixant Pilarín Bayés.

Remedios Varo (Anglès 1908 - Ciutat de Mèxic, 1963) fou una excel·lent pintora surrealista que es relacionà amb els grans «gurus» artístics de la seva època, com André Breton, «pare» del surrealisme, el cineasta Luis Buñuel, l'escriptor Octavio Paz o el reconegut pintor muralista mexicà Diego Rivera, marit de la també mítica artista Frida Kahlo.

El llibre explica la seva vida de forma entenedora i senzilla i dóna molta importància a les característiques diferencials de l'artista: neix en una família amb un pare esperantista i progressista, estudia una carrera quan poques dones ho feien, freqüent els ambients d'esquerres durant la República, s'ha d'exiliar a França acabada la Guerra Civil, fugir de París durant l'ocupació nazi i aterrar a Mèxic, on podrà fruit, relativament, de la pau negada en la seva frenètica joventut i dedicar-se plenament a la seva obra pictòrica. El llibre insisteix en la infància anglesenca de Remedios Varo, i cal citar que en diversos dels seus

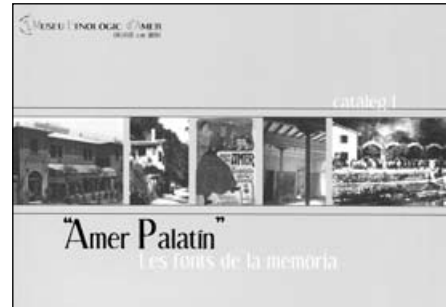
quadres hi surten escenes de la seva infància a Anglès.

El llibre forma part d'un seguit d'actuacions que l'Ajuntament d'Anglès està realitzant per promocionar l'obra i vida de la seva il·lustre filla. A finals del 2007 ja es presentà a la Sala Fontbernat la novel·la *La cazadora de astros*, de l'escriptora cubana-francesa Zoé Valdés, que s'inspira en un quadre de Remedios Varo per construir el teixit de la seva novel·la. L'any 2008 fou l'«Any Remedios Varo» i aquest llibre és una mostra de la vitalitat que l'Ajuntament d'Anglès esmerça per recuperar la seva memòria històrica. Un petit retret amb doble fulla: el text no es correspon amb els dibuixos, ja que mentre aquests són molt infantils, el text és per a un públic més juvenil i adult. Tanmateix és una bona forma de posar-hi imaginació els pares i, asseguts amb els seus petits, comentar oralment els dibuixos amb un llenguatge més assequible als infants. No pas tot ho ha de fer l'Ajuntament!

I si la Remedios Varo va néixer en plena eferescència industrial anglesenca, el llibre *Anglès, vila encisadora* és un crit de supervivència d'un poble que, al cap de cent anys, ha perdut quasi tota la seva indústria i ha de buscar en el turisme, la cultura i la natura una sortida econòmica. Llibre de gran format editat per l'Ajuntament i patrocinat per la Impremta Pagès, consta d'una selecció de textos de l'arxiver municipal Emili Rams i un aplec de fotografies de cinc anglesencs (el mateix Emili Rams, Jordi Capdevila, Jordi Danès, Marcel Farrés i Pere Figuereda). Cent cinquanta vuit pàgines de fotografies i text en català, més quaranta pàgines de traducció al castellà, francès, anglès i alemany, donen una clara idea d'obertura a l'exterior, de mostrar a tot arreu la història, cultura i indrets de la vila d'Anglès. Les fotografies, realment, encisen. Els textos són breus, precisos i concisos. No

cansen. Tot plegat dona ganes de visitar aquesta vila encisadora.

Miquel Borrell i Sabater

Antoni DOMÈNEC I DOMÈNECH

Anna MARCÓ VILARÓ

Carles RAMS GRAU

«Amer Palatín». Les fonts de la memòria.

Amer: Museu Etnològic i Ajuntament, 2009, 153 p.

La tardor de 2008, pel novembre, el Centre d'Estudis Selvatans organitzava les jornades *La Selva. Territori en transformació*, en les quals es parlà dels canvis del paisatge com a testimoni de la mateixa societat que el conforma i, d'alguna manera, com la mostra d'una època determinada, d'una manera de ser i de fer de la gent que hi ha viscut.

Recordàvem les jornades en llegir el catàleg editat per l'Ajuntament d'Amer i el Museu Etnològic, a propòsit de l'exposició «Amer Palatín». *Les fonts de la memòria*, que tingué lloc l'any passat a l'entorn de l'hotel-balneari estretament lligat a la Font Picant, avui explotada per l'empresa d'aigües que comercialitza la marca «Fonter», referent obligat de l'entramat industrial amerenc. Repassant els fulls del catàleg hom concreta la

incidència de les persones en la transformació del paisatge. A principis de 1900 es parlava de convertir la natura en jardí; aleshores, en ple noucentisme, es vivia l'embranchida del termalisme i la seva empenta arribà fins a Amer, a l'extrem nord de la comarca selvatana.

A l'entorn de la Font Picant hi ha uns quants indrets i unes quantes persones que tingueren l'oportunitat d'afaiçonar el paisatge i el seu temps. Els xalets, l'Hotel Amer-Palatín, Manel Fàbregas... són llocs i persones íntimament lligats a una determinada època. De la darrera etapa de l'hotel i dels darrers anys de la fàbrica embotelladora encara avui podem gaudir del record i testimoni de persones que hi han treballat, una mostra dels quals ha estat recollida en el DVD que acompanya el catàleg, obra de Carles Rams, que ha emprat el format entrevista per a convidar a endinsar-se en la història d'aquestes persones i de l'Hotel Balneari.

Tanmateix les imatges tenen també per elles mateixes un poder evocador i són capaces de fer reviure aquelles vivències i records relacionats amb el paratge de la Font Picant. L'Amer Palatín «ha esdevingut el nord de la nostra Vila, on el so de l'aigua es confon amb les melodies de les orquestres i cobles d'antuvi que animaven les tardes d'estiu i les Tornabodes», afirmen els autors d'aquest llibret de 153 pàgines, «el seu nom evoca tota mena de records i anècdotes (un glop d'aigua picant, els partits de futbol, els estiuejants, els jugadors del Barça, el xiulet que anunciava l'arribada del tren, el *merendero*, les tapes de peus de porc i la gasosa, el primer petó, el convit de casament...)». Nostàlgia, certament, per un paisatge i unes persones que el temps deixa enrere, però també esma i energia per encarar l'avenir, sempre carregat de possibilitats i sorpreses: «Ara, cal viure el present i imaginar-se el futur tot gaudint d'aquest paratge emblemàtic de la nostra Vila.»

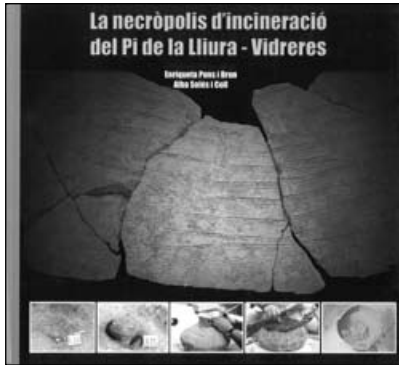
Evolució, transformació... història, en definitiva, que el lector trobarà detallada i il·lustrada en el present llibre-catàleg estructurat en vuit capítols que es corresponen a les diferents etapes viscudes per aquestes dues iniciatives empresarials: els orígens (1890-1900), la primera fàbrica (1900), l'Hotel-Balneari Amer Palatín i Xalets (1927-1936), la Guerra Civil (1936-1939), L'Hotel-Restaurant Amer Palatín (1940-1964) i la seva decadència (1964-1988), la fàbrica després de la Guerra (1940-1960) i la seva expansió (1960-2007). Al començament de cadascun hi llegim una breu explicació que ajuda a emmarcar històricament les imatges que la segueixen, totes convenientment informades amb un peu que les descriu.

El llibre incorpora a més, com s'ha dit més amunt, un disc DVD que recull el testimoniatge de diverses persones que van treballar a l'hotel o a la planta embotelladora, segons cada cas. D'altra banda, els autors han tingut el detall de fer-nos a mans un facsímil d'un imprès datat de 1916 amb propaganda de l'aigua «Amer Palatín», en el qual el Dr. Pi i Gibert descrivia de manera breu i precisa les característiques físicoquímiques de l'aigua i les seves propietats terapèutiques.

Els autors, pensem, aconsegueixen el seu objectiu, «avivar el record de tots aquells que evocuen amb delit la història, les anècdotes i les vivències que es van esdevenir al voltant de la zona de la Font Picant d'Amer», i ofereixen a les noves generacions un veritable «testimoni gràfic» d'una zona important de la vila amerenca que tingué com a reclam l'aigua, aquest element aglutinador de tota la comarca selvatana, coneguda també com la comarca de l'aigua.

Joaquim Puigdemont

Enriqueta PONS
Alba SOLÉS

La necròpolis d'incineració del Pi de la Lliura-Vidreres.

Vidreres: Ajuntament de Vidreres, 2008,
148 p.

Vidreres dona un pas més cap a la consolidació de la seva col·lecció de publicacions monogràfiques sobre el municipi amb la publicació d'aquest segon títol, dedicat a una de les grans descobertes arqueològiques que s'han fet en els darrers anys, no tan sols a Vidreres sinó també a la comarca de la Selva en general. La necròpolis de l'edat del Bronze del Pi de la Lliura, trobada per casualitat l'any 1999 en una pista forestal a Caulès, constitueix un impagable testimoni de l'activitat humana en aquesta part del país en una etapa de la història de la qual en teníem (i, al capdavall, en continuem tenint) molt poca informació.

Amb el suport de l'Ajuntament de Vidreres, ben aviat s'endegaren les excavacions arqueològiques, auspiciades per la Universitat de Girona i el Museu d'Arqueologia de Catalunya-Girona que, en cinc campanyes bianuals que es van allargar fins al 2007, van deixar al descobert la pràctica totalitat del jaciment. Al capdavant dels treballs es comptà amb l'experiència

i la solvència provades de les arqueòlogues Enriqueta Pons i Alba Solés.

Es van documentar un total de 77 tombes d'incineració en urnes de ceràmica, algunes de les quals amb objectes d'acompanyament. A banda, es trobaren també les restes d'un petit assentament més antic, d'època neolítica, que, llevat de la casualitat del mateix emplaçament, no té res a veure amb la necròpolis, quatre mil anys posterior en el temps.

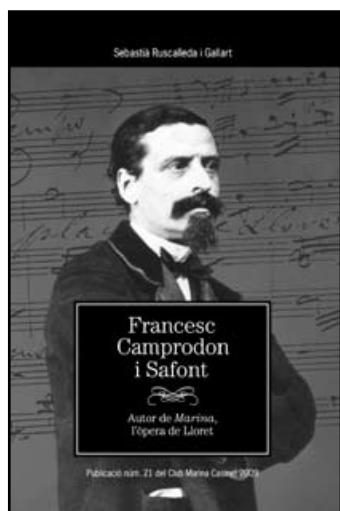
El llibre, tal com pertoca en aquestes publicacions adreçades al públic interessat en general, és de bon llegir i més bon entendre, amanit com està amb nombroses imatges de l'excavació i de les troballes i restitucions dibuixades dels costums funeraris i dels processos i rituals dels enterraments propis de l'època. Mentre anem avançant en la lectura, diversos requadres aclareixen els termes excessivament tècnics o especialitzats, i així s'allibera el text del risc d'esdevenir incomplet o poc rigorós, tal com podria passar si es prescindís de la necessària terminologia científica. D'aquesta manera, l'obra esdevé molt útil també per al lector especialitzat.

El llibre està subdividit en cinc parts. La primera ens contextualitza la troballa i descriu el procés d'excavació, treball de laboratori inclòs. La segona descriu acuradament els conjunts funeraris localitzats (tipologies de tombes, les urnes cineràries, els objectes d'acompanyament...). La tercera part s'atura a descriure tots els passos del ritual d'enterrament a partir en bona part de les troballes realitzades en el mateix jaciment, la quarta és un estudi antropològic de les restes incinerades i, finalment, la cinquena contextualitza les troballes en el seu corresponent marc històric.

El resultat és una completa reconstrucció de la mateixa necròpolis, dels qui la crearen i la utilitzaren i de l'entorn físic i

històric en la qual es desenvolupà. Per això, l'obra no ha estalviat col·laboracions d'especialistes en les diferents ciències auxiliars de l'arqueologia (en el camp de la restauració, l'estudi dels metalls, l'anàlisi de les restes vegetals i la paleoantropologia). Tot plegat, doncs, fa del llibre sobre el Pi de la Lliura un document de primer ordre a l'hora conèixer una etapa fins ara tan mal coneguda a la Selva com és l'edat del Bronze en la seva fase més tardana, entre els anys 1000 i 800 abans de Crist.

Joan Llinàs i Pol

Sebastià RUSCALLEDA GALLART

***Francesc Camprodon i Safont.
Autor de Marina, l'òpera de Lloret.***

Pròleg de Joan Domènech i Moner.
Lloret de Mar: Club Marina-Casinet (Publ. núm. 21), 2009, 186 p.

Sebastià Rusalleda (Lloret, 1945) ja havia fet altres aportacions a la història local i a la recuperació de personatges de Lloret

o vinculats a Lloret, com ara les relatives a l'estada del pintor Sorolla a Lloret (on pintà el quadre «Catalunya» de la sèrie que avui es troba a la Hispanic Society de Nova York) o al lloretenc Francesc Piferrer. Ara ens presenta, dins la col·lecció el Club Marina Casinet de la seva vila natal, una monografia sobre Francesc Camprodon i Safont (1816-1870), poeta, autor teatral i polític d'origen vigatà que va quedar indisolublement unit a la comarca de la Selva pel fet d'haver estat en diverses ocasions diputat a Madrid pel districte de Santa Coloma de Farners i haver-hi promogut diverses actuacions. Entre aquestes no són pas menors les carreteres de Lloret a Santa Coloma i d'Hostalric a Arbúcies (que continuà la de Tossa a Hostalric per Tordera i enllaçava així els seus llocs d'estiueig, Blanes i Arbúcies), raó per la qual l'han immortalitzat aquestes poblacions posant el seu nom al carrer principal d'entrada cadascuna; però sobretot se'l recorda pel fet d'haver estat autor de la lletra de la cèlebre sarsuela *Marina*, que ha esdevingut el buc insígnia de la vida local lloretenca.

Més concretament, Rusalleda va parlar sobre les seves recerques a Madrid i al voltant dels descendents de Camprodon en la conferència que va fer a Lloret el 16 de desembre de 2005. I també en l'article que va publicar a *Monografies del Montseny* (22, 2007, p. 25-37) «Francesc Camprodon, montsenyenc il·lustre». Anteriorment a *Ausa* (6, 1970, p. 251-257) havia aportat dades biogràfiques sobre els seus orígens familiars Mn. Antoni Pladevall. Necessitàvem, però, una monografia més completa i ens l'ha proporcionada l'enginyer i estudiós Sebastià Rusalleda, la persona més preparada per poder-ho fer, des de la seva talaia madrilenya (ciutat on resideix per raons professionals), que ha enllaçat amb els descendents familiars de Camprodon i ha resolt

i detallat un seguit d'aspectes biogràfics que calia posar damunt la taula.

De fet, la monografia que ara presenta Ruscalleda ja expressa ben clarament per mitjà del títol i el subtítol l'orientació que ha volgut donar-hi o quin ha estat l'atractor principal que ha dut l'autor al personatge biografat: «Francesc Camprodon i Safont. Autor de *Marina*, l'òpera de Lloret». L'autor aborda amb detall els orígens familiars dels Camprodon i dels Safont, famílies osonenques de reconeguda posició econòmica i en el cas dels Safont instal·lats a Madrid ja a partir de 1838.; ens parla dels estudis de Francesc i dels seus descendents (Ruscalleda n'ha recuperat el contacte amb les actuals, residents a Madrid, per mitjà de la informació de la SGAE sobre els drets de les seves obres). Ruscalleda dedica també un nodrit i extens capítol a l'activitat política del liberal Camprodon, en l'estela del seu sogre, l'adinerat Marià Borrell, i un altre a l'etapa com a diputat pel districte de Santa Coloma, que són, tot dos, d'un gran interès.

Com té també un interès gran el capítol titulat «El literat castellà» en què, a banda de resseguir la seva obra poètica i, sobretot, teatral castellana, la que li donà fama i possibles, se'ns explica la visió que Camprodon va tenir d'explotar personalment (per mitjà d'un administrador) la seva obra *Flor de un dia* (1851), sense vendre-se'n els drets com solia fer-se en aquella època. No el van entendre en aquell moment, però més endavant –en comprovar els guanys que li reportà aquesta obra– tothom s'adonà que era aquest el camí per defensar els drets dels autors. No és d'estranyar, doncs, que fos aquesta obra la que Santiago Rusiñol prengué com a pretext per parodiar el drama romàntic en una de les seves populars «gatades» *Ous del dia*. I és que vers 1865, quan el nostre autor retornà a Barcelona,

encara era obligat de representar l'original de Camprodon, com va deixar establert Xavier Fàbregas.

El seu pas a la producció poètica i teatral en català –en un moment en què encara no es veia bé de fer-lo servir per a determinats usos literaris, entre els mateixos catalans cultes– és documentat per Ruscalleda en el capítol «Camprodon i la Renaixença». No és l'objecte principal del llibre i no es pot esperar aquí un replantejament global del concepte de Renaixença (com s'està duent a terme en el camp acadèmic) però sí que hi ha aportacions d'interès per a l'investigador: les opinions de Balaguer sobre l'ús del català o la profusió de textos poètics que s'hi reproduïen donant-ne les coordenades mínimes de composició.

La resta de l'obra se centra ja en *Marina*, la seva composició i primeres representacions, així com –i això podria haver estat una altra monografia específica, perfectament– la relació de Lloret amb *Marina* (el famós «costas las de Levante, playas de Lloret» i la polèmica amb els de Blanes). Tant el text, detallat i anecdòtic, com les il·lustracions que l'acompanyen, és segur que han de fer les delícies dels lloretencs interessats per la seva vila. I se'n relacionen una gran nombre de precisions i concrecions, que calia tenir aplegades. Hi ha, és cert, aspectes no tractats, com ara la reticència contrària a la sarsuela com a gènere o de l'ús del castellà que expressaren autors com Carner o Pla, en un context en què el català havia ja assolit un altra situació, i que avui poden sonar estrofolàries o fins i tot caure malament en l'ambient local tan afavoridor de l'obra. Però l'estudi de la recepció a diversos nivells i èpoques de les obres literàries i musicals també ha de formar part dels nostres interessos, en la mesura del possible.

Per no allargar-nos més, direm únicament que, a parer nostre, la figura política i literària de Camprodon permeten encara nous aprofundiments, altres aproximacions, més contextualitzacions, abordatges interpretatius i analítics a la llum de la resta de la literatura de l'època, del món polític, etc. (s'esmenta un estudi sobre Camprodon literat català, obra de l'arenyenc Miquel i Vergés i publicat a Mèxic, per exemple, que caldria conèixer i explotar). Ara bé, el cert és que la biografia personal de Camprodon, la seva faceta de diputat del districte i la seva obra cabdal *Marina*, pel que fa a la seva relació amb Lloret, han quedat ben establerts i il·luminats en aquest treball entusiasta de Sebastià Rusalleda, que val la pena llegir i agrair.

Narcís Figueras Capdevila

BIBLIOGRAFIA COMARCAL

- «Can Piferrer: tradició i avanguardia en la pastisseria». *El Butlletí d'Informació Municipal d'Anglès*, 308 (juny 2009), p. 12.
- «Catàleg d'elements del Patrimoni Natural de Santa Coloma de Farners». *Programa de la Festa Major*. Santa Coloma de Farners: Ajuntament, 2009, p. 9-29.
- «El centenari de la Setmana Tràgica». *El Butlletí d'Informació Municipal d'Anglès*, 306 (abril 2009), p. 12.
- «Els espais naturals aquàtics de la comarca de la Selva: experiències de millora ambiental i social». *Selva* (Edició especial). Santa Coloma de Farners: Consell Comarcal de la Selva, 2009.
- «Més coses d'aquell temps» dins *Quaderns de Sils*, 62 (desembre 2008), p. 26-27.
- «Retalls de la Hispano Hilarenca a "L'Estiuada", any 1909». *Programa de la Festa Major*. Sant Hilari Sacalm: Ajuntament, 2009, p. 34.
- Jaume Oates Coris. Tossa de Mar: Ajuntament, 2009, 26 p. [Catàleg exposició]
- La Gestió responsable de l'aigua als sectors econòmics: casos pràctics a la província de Girona*. [Santa Coloma de Farners] – [Girona]: Consell Comarcal de la Selva - Cambra de Comerç de Girona, [2009], 89 p.
- Parlem-nos*. Blanes: Ajuntament, 2008, 52 p.
- AA. DD. *10 anys de l'Orquestra Jove de la Selva*. Santa Coloma de Farners: Consell Comarcal. Àrea de Comunicació, 2009, 96 p.
- AA. DD. *Apocalíptica. Els rastres de la mort a través de la història, segles XVI-XVIII*. Girona: Arxiu Històric de Girona - Generalitat de Catalunya: Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació, 2008, 46 p.
- AA. DD. *Sumaríssim 1939-1945: 70 anys dels primers consells de guerra a les comarques de Girona*. Figueres - Girona: Arxiu Comarcal de l'Alt Empordà - Arxiu Històric de Girona, 2009, 47 p.
- AA. DD. *Tordera, història d'un poble*, vol. II. Tordera: Cercle d'Història de Tordera, 2009, 197 p.
- AA. DD. *Tossa, bressol de la Costa Brava*, Tossa de Mar, juny 2009, 39 p.
- ABAD I ARBUSSÉ, JOAN; AULINES I VALENTÍ, ALBERT. *Arrels profundes. Fragments del passat prehistòric a les comarques gironines*. Girona: Associació Arqueològica de Girona, 2009, 183 p.
- ALBERT, LLUÍS. «L'estil selvatà de ballar sardanes». *45è Aplec de Sils*, 2009, p. 15-19.

- AULINES, Albert i Joan ABAD. «Un exemple de desprotecció del patrimoni arqueològic a Catalunya: la Balma de la Xemeneia (Amer)». *Quadern de Treball*, 16 (2008), p. 42-48.
- AUGÉ, Anna; LLINÀS, Joan; MOIX, Elisenda; SÀNCHEZ, Marina; ZABALA, Marta. «Les troballes arqueològiques en el traçat del TGV al seu pas per Aiguaviva (I)». *Tirinculis*, 26 (2009), p. 52-53.
- AUGÉ, Anna; LLINÀS, Joan; MOIX, Elisenda; SÀNCHEZ, Marina; ZABALA, Marta. «Les troballes arqueològiques en el traçat del TGV al seu pas per Aiguaviva (II)». *Tirinculis*, 27 (2009), p. 48-50.
- BACA I VIVES, Juli. «Vivències a la Casa del Poble durant el franquisme: l'Hostal del Duro». *Blanda*, 11 (2008), p. 8-19.
- BALL-LLOSERA I POL, Lluís. «Memòries de guerra de dos vilobinencs: Joan Sargatal i Pere Giró». *Llibre de la Festa Major*, Vilobí d'Onyar: Ajuntament, 2009, p. 44-51.
- BALL-LLOSERA I POL, Lluís. «Vilobí, Salitja: de dos en fan un». *Llibre de la Festa Major*, Vilobí d'Onyar: Ajuntament, 2009, p. 22-24.
- BARNOSELL, Genís. «La repressió a la rereguarda catalana durant la Guerra Civil». *L'Avenç*, 346 (maig 2009), p. 58-60.
- BATALER I GIRALT, Rafael. «Pregó de Festa Major 1977». *Recull*. 1987 (15 juny 2009), p. 4-7.
- BENAGES, Enric. «Els fars de Catalunya». *Butlletí d'Arqueologia Industrial i de Museus de Ciència i Tècnica*, 68 (novembre 2008), p. 13-16.
- BERNAT, Pasqual. «Antoni Palau i Verdera [1734-1793], un botànic blanenc de la Il·lustració». *Blanda*, 11 (2008), p.20
- BOADA, Martí; MAYO, Sílvia; MANEJA, Roser. *Els sistemes socioecològics de la conca de la Tordera*. Barcelona: Institució Catalana d'Història Natural, 2008, 541 p.
- BOADA, Martí; GUITART, Montse; RODOREDA, Geòrgia. *La vall de Fuirosos. El Montnegre profund*. Sant Celoni: Ajuntament, 2009, 354 p.
- BOADAS I RASET, Joan. «Lloret de Mar: fotografies i pel·lícules a l'arxiu». *Sesmond*, 8 (gener 2009), p. 1.
- BOHIGAS, Jordi; MIRAMBELL, Enric; PRAT, Enric; VILA, Pep. «La crònica de l'argenter Miquel Feu sobre la Guerra del Francès a Girona ciutat i comarques». *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*. Girona: Institut d'Estudis Gironins, 50 (2009), p. 357-480.
- BOHIGAS, Jordi; MORALES, Francesc Xavier. *La Guerra del Francès a la Selva. L'impacte de l'ocupació napoleònica al món rural*. Santa Coloma de Farners: Centre d'Estudis Selvatans, 2008, 101 p.
- BOIX I FELIP, Ernest; GUSTEMS I VINYALS, Joan. *Catalunya cent anys enrere. Recull de 4.321 targetes postals antigues de Catalunya, Baix Maestrat, Mallorca, Navarra, País Basc i el Principat d'Andorra*, 2 vols. Sabadell: AUSA, 2008, 619 i 571 p.

- BOIX I NOGUERA, Jordina. «Mn. Pere Ribot, sacerdot i poeta». *Pexada*, 47 (tardor-hivern 2008), p. 32-34.
- BONET, Jordi; Eli SERRA. «El balneari Prats de Caldes». *Gavarres*, 15 (primavera-estiu 2009), p. 70-74.
- BORRELL I BUENO, Josep. «La guerra des de casa». *Programa de Festa Major, Vilobí d'Onyar*: 2009, p. 25-30 .
- BORRELL I BUENO, Josep; COENDERS, Germà. «La demografia de Vilobí, ara i fa cent anys (1908-2008)». *Programa de Festa Major, Vilobí d'Onyar*: 2009, p. 11-15.
- BORRELL I SABATER, Miquel [ed.]. «Escrips colomencs dels segles XIX i XX». *Programa de la Festa Major*. Santa Coloma de Farners: Ajuntament, 2009, p. 31-81.
- BORRELL I SABATER, Miquel [cur.]. *Escrips colomencs dels segles XIX i XX*. Santa Coloma de Farners: [s. e.], 2009, 168 p.
- BORRELL I SABATER, Miquel; GUARDIOLA I LLOBET, Rosa. *Indrets i personatges catalanistes*. Santa Coloma de Farners: La Trona, 2009, 104 p.
- BOTA-GIBERT, Josep. «Ricard Ferrer, construir mites (segona part)». *Blanda*, 11 (2008), p. 30
- BRUGUERA LIGERO, Fèlix. «Algunes curiositats toponímiques». *Festa del Terç*. Osor: Ajuntament, 2009, p. 46-47.
- BRUGUERA LIGERO, Fèlix. «Els masos sota jurisdicció del castell de Solterra. Segles XIX, XV i XVI». *Programa de la Festa Major*. Sant Hilari Sacalm: Ajuntament, 2009, p. 37-44.
- BRUGUERA LIGERO, Fèlix. «Els prenomes osorencs al segle XX». *Festa del Terç*. Osor: Ajuntament, 2009, p. 49-53.
- BUSQUETS, Jaume. «L'emissió del paper moneda a Blanes durant la Guerra Civil». *Blanda*, 11 (2008), p. 86
- BUXEDA I MAJORAL, Gerard. *Santa Coloma de Farners. Recull Gràfic 1879-1965*. El Papiol: Efadós, 2008, 695 p.
- CANAL, Jordi. «Homenatge a Girona: Pérez Galdós, Gerona i els setges». *Revista de Girona*, 251 (novembre-desembre 2008), p. 92-97.
- CANO GARCIA, Victòria. *Els amics dels dofins*. Blanes: Indústria Gràfica Montserrat, SA, 2007, 21 p.
- CARRERAS I GÜELL, Jordi. *L'Abans de Cassà: estudi urbanístic, arquitectònic i constructiu de la vila entre 1860 i 1935*. Girona: Col·legi d'Aparelladors i Arquitectes Tècnics de Girona - Universitat de Girona. Departament d'Arquitectura i Enginyeria de la Construcció - Diputació de Girona, 2008, 101 p.
- CASALS, Enric. «El Montseny perd un dels seus millors amants: Emili Garolera Bohils. Consideracions de familiars, companys, amics i coneguts». *Monografies del Montseny*, 24 (2009), p. 19-25.

- CERVERA, Joan. «Les pàgines del 'Mai Enrera' i el Montseny». *Monografies del Montseny*, 24 (2009), p. 191-196.
- COMISSIÓ 50È ANIVERSARI DEL C. B. BLANES. *Els 50 anys d'història del Club Bàsquet Blanes 1958/2008*. Blanes: Club Bàsquet Blanes, 2008, 195 p.
- COORDINADORA PER LA RESTAURACIÓ DE CAULÈS. «Restaurem Caulès: Un projecte engrescador coordinat i impulsat per la societat civil vidrerenca». *El Rec Clar*, 45 (2009), p. 16-18.
- CORTADELLAS, Xavier. «Amb les espadenyes més gastades». *Revista de Girona*, 252 (gener 2009), p. 56-59.
- CROSAS, Josep M.; POCH, Antoni; SOLER AMIGÓ, Joan. *De Nadal a Nadal. Un recorregut pel Malgrat de 1950 a 1970*. Malgrat de Mar: Ajuntament, 2008, 54 p.
- DOMÈNECH I MONER, Joan. «Artistes i artesans gironins (o vinculats a Girona) en els retaules de Lloret de Mar». *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins. Treballs en homenatge al Dr. Enric Mirambell i Belloc, cronista oficial de la ciutat de Girona*, XLIX (2008), p. 153-186.
- DOMÈNECH I MONER, Joan. «Homenatge a Lluís Albert». *45è Aplec de Sils*, 2009, p. 7-13.
- DOMÈNECH I MONER, Joan. «L'evocació de 1939». *Celobert* (ed. Lloret), 43 (març 2009), p. 16-19.
- DOMÈNECH, Antoni; MARCÓ, Anna; RAMS, Carles. «Amer Palatín». *Les fonts de la memòria*. Amer: Ajuntament – Museu Etnològic d'Amer, 2009, 153 p.
- DORCA, Jordi. *El parlar de Collsacabra. Aproximació i assaig de descripció*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2008, 117 p.
- FERRER ALÒS, Llorenç. «Notes sobre la geografia dels masos a Catalunya» dins Jordi BOLÒS i Enric VICEDO (Eds.). *Poblament, territori i història rural. VI Congrés sobre Sistemes Agrària, Organització Social i Poder Local*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs – Diputació de Lleida, 2009, p. 53-72.
- FIGUERAS I CAPDEVILA, Narcís. «El municipi compost format per Sils i Vallcanera (2): Les al·legacions al projecte d'agregació de 1867: antecedents i protagonistes. Evolució de la població». *Quaderns de Sils*, 62 (desembre 2008), p. 28-31.
- FIGUERAS I CAPDEVILA, Narcís. «La rehabilitació de l'església de Sils (1939-1953), obra de Mn. Josep Clos i de la gent de Sils (1)». *Quadern de Sils*, 65 (setembre 2009), p. 22-24.
- FIGUERAS I CAPDEVILA, Narcís. *Sobre els estudis locals a Catalunya la primera meitat del segle XX (1900-1939). A partir d'una aproximació bibliogràfica*. [En premsa]
- FIGUEREDA, Pere; MARGARIT, Meritxell; BAYÉS, Pilarín. *Petita història de Remedios Varo*. Barcelona: Mediterrània, 2008, 16 p.

- FONT I VALENTÍ, Gemma; JOAQUIM MATEU I GASQUET; SANDRA PUJADAS I MITJÀ. «Interpretació poliorcètica de les reformes del segle XIV al castell de Montsoriu». *Monografies del Montseny*, 24 (2009), p. 121-133.
- FREIXA I CAMPASOL, Josep. «Viatge a Galícia: a la recerca del blanenc Salvador Massó». *Blanda*, 11 (2008), p. 52
- FRIGOLA, Josep; JANUS, SL. «El jaciment de can Castells». *El Rec Clar*, 46 (estiu 2009), p. 4-7.
- FRIGOLA, Josep; LLINÀS, Joan; MONTALBÁN, Carme. *Turó Rodó: un assentament ibèric tardà a Lloret de Mar*. Lloret de Mar: Ajuntament, 2009, 188 p. (Es Frares, 11)
- FUENTE, Pablo de la. «La Guerra del Francès i les d'avui». *Revista de Girona*, 253 (abril 2009), p. 112. [Ressenya del llibre *La Guerra del Francès a la Selva. L'impacte de l'ocupació al món rural*]
- GABARRÓ VALL, Xavier. «L'impacte de la Guerra del Francès a Salitja i a Sant Dalmai». *Llibre de la Festa Major*, Vilobí d'Onyar: Ajuntament, 2009, p. 37-43.
- GALLART I VILÀ, Anna. «Records de la fàbrica de gasoses i sifons de "Can Gallart"». *Blanda*, 11 (2008), p. 66
- GARCÍA CÁRCCEL, Ricardo. «Saragossa i Girona». *Revista de Girona*, 251 (novembre-desembre 2008), p.74-79.
- GASCONS I CLARIÓ, Lluís. «Gasògens Capallera. Quan els automòbils cremaven carbó». *El Rec Clar*, 45 (2009), p. 4-6.
- GODAY, Sebastià. «Joan Padern, controlador d'ismes». *Revista de Girona*, 252 (gener 2009), p. 118-121.
- GRANELL NOGUÉ, Glòria. «Piculives: art i vida». *Revista de Girona*, 253 (abril 2009), p. 48-52
- GRAS, Patrícia; ROMAGUERA, Jordi; TORRELLAS, M. Mercè; TORRENT, Joan. *El poeta torderenc Lluís Puig. Antologia poètica (1930-34)*. Tordera: Cercle d'Història de Tordera, 2008, 151 p.
- GRUP EXCURSIONISTA AMERENC ESQUELLES. *Per camins i corriols, les rutes d'Amer*. Amer: Grup Excursionista Amerenc Esquelles, 2009, 165 p.
- GUARDIOLA I VIÑOLAS, Josep. «Josep Pla i Rodas, gerent de Corcho del País». *La Punxa*, 49 (2009), p. 46-49.
- HERNÁNDEZ SELVAGGI, Josep [ed.]. *Palafolls paraules prenyades*. [S.l.]: Edicions del Roig, 2008, 71 p.
- JIMÉNEZ, Àngel. «L'heroïcitat dels guixolencs». *Revista de Girona*, 256 (setembre-octubre 2009), p. 38-41.
- LATORRE, Xavier. «La problemàtica de l'aigua al Montseny». *Monografies del Montseny*, 24 (2009), p. 199-210.

- LLINÀS, Joan; MERINO, Jordi. «Llagostera prehistòrica». *Gavarres*, 15 (2009), p. 108-109
- LLINÀS I POL, Joan; JOSEP CANYET I CASTELLÓ. «Quarta campanya d'excavacions al castell de Sant Iscle: el sector de l'entrada i de la torre sud-est i la neteja de les muralles». *El Rec Clar*, 44 (gener 2009), p. 2-6.
- LLORENS I RAMS, Josep M. «Història dels remences». *Perxada*, 47 (tardor-hivern 2008), p. 36-39.
- LLOVERA I FONTANÉ, Josep. *El Centre Popular de Sant Celoni*. Sant Celoni: Ajuntament, 2008, 94 p.
- MALLORQUÍ GARCIA, Elvis. «Els veïnats: orígens i evolució d'una demarcació territorial a l'interior de les parròquies del bisbat de Girona, segles X-XIV» dins Jordi BOLÒS i Enric VICEDO (Eds.). *Poblament, territori i història rural. VI Congrés sobre Sistemes Agrària, Organització Social i Poder Local*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs – Diputació de Lleida, 2009, p. 363-396.
- MALLORQUÍ GARCIA, Elvis. *Històries amagades de les Gavarres*. Monells: Consorci de les Gavarres, 2008, 187 p.
- MALLORQUÍ, Elvis. «Històries amagades de les Gavarres». *Daba*, 4 (gener 2009), p. 9-10.
- MALLORQUÍ, Elvis. «Les celleres medievals». *Revista de Girona*, 254 (maig-juny 2009), p. 72-73.
- MARCÓ MASFERRER, Xavier. «El monestir de Sant Feliu de Guíxols. L'exercici del poder temporal a la Baixa Edat Mitjana». *Síntesi. Quaderns dels Seminaris de Besalú. Els monestirs benedictins de l'antic comtat de Besalú*. Besalú: Amics de Besalú i el seu Comtat, 2009, p. 179-195.
- MÀRQUEZ, Teresa. «Noms propis. R. Bataller». *Celobert* (ed. Blanes), 66 (febrer 2009), p. 28-31.
- MATEU, Joaquim; VIDAL, Antoni. «El carrer Camprodon. Projecte de reforma». *Perxada*, 47 (tardor-hivern 2008), p. 4-5.
- MERCADER, Assumpta; MASSÓ, Lúcia. *La Rondalla del dimoniet de Sant Genís de Palafolls*. Palafolls: Ajuntament, 2008, 18 f.
- MESTRES I ROVIRA, Josep. «El nou mon (Amèrica) i la vila de Blanes». *Recull*, 1980 (15 de novembre de 2008), p. 20-21.
- MICHONNEAU, Stéphane. «Els mites de la Guerra del Francès». *Plecs d'Història Local*, 131 (novembre 2008), 5-7.
- MICHONNEAU, Stéphane. «La memòria dels setges de Girona als segles XIX i XX». *Revista de Girona*, 251 (novembre-desembre 2008), p. 80-91.
- MIRALPEIX VILAMALA, Francesc. «Fotos històriques». *Programa de la Festa Major*. Sant Hilari Sacalm, 2009, p. 62-64.

- MIRALPEIX VILAMALA, Francesc. «Les escoles. Un projecte d'escoles municipals de l'any 1900 no portat a terme». *Programa de la Festa Major*. Sant Hilari Sacalm, 2009, p. 60-62.
- MORÉ AGUIRRE, David. «Jueus a l'Empordà al segle XVII?». *Els Apunts*, 9 (juny 2009), p. 5.
- MORÉ AGUIRRE, David. «De torreros de faros a tècnics de senyals marítimes: metodologia para la historia de una profesión (1847-2008)». *Drassana*, 16 (2008), p. 70-84
- MORERA, Glòria. *El caballete cojo-nudo. Memorias*. Maçaners: Abadia Editors, 2009, 617 p.
- MOTJER, Pere. «Futbol és futbol». *L'Amic*, 35 (febrer 2009), p. 32-33.
- NADAL FARRERAS, Joaquim. «La superació del mite». *Revista de Girona*, 251 (novembre-desembre 2008), p. 98-101.
- NOLLA, Josep M. *Els Ametllers: oci i negoci al camp en època romana*. [Tossa de Mar]: Ajuntament de Tossa de Mar, 2009, 83 p.
- PANAREDA, Josep M.; JOSEP MASNOU. «Els aprofitaments forestals dels brucs al Montseny. Les soques per a pipes de fumar». *Monografies del Montseny*, 24 (2009), p. 175-187.
- PASCUAL LLORENS, Marta. «Viatge a Estobon: el silenci continua». *Revista de Girona*, 252 (gener 2009), p. 44-48. [Esmenta Aurora Bertrana]
- PASTELLS, Jaume. «De les vaques de treball a les vaques lleteres». *Quadern de Sils*. 64 (juny 2009), p. 22-23.
- PASTELLS, Jaume. «La crisi de la postguerra». *Quadern de Sils*, 65 (setembre 2009), p. 14-15.
- PASTELLS, Jaume. «Sardanes a Vallcanera: Cornamussa i vares de freixe ». *45è Aplec de Sils*, 2009, p. 57-59.
- PIBERNAT DEULOFEU, Pere. «Records d'un escolà... i alguna cosa més». *Llibre de la Festa Major*, 2009, p. 56-62.
- PIERNAS, Natàlia. *Vichy Catalán. 125 anys d'història*. Barcelona: Viena Edicions, 2009, 467 p.
- PLA I RODAS, Francesc. «Serrallonga, Santa Coloma i Ca l'Agustí». *Ressò*, 357 (febrer 2009), p. 50
- PLADEVALL, Antoni. «El casal d'Espinzella». *Monografies del Montseny*, 24 (2009), p. 67-78.
- PLADEVALL, Antoni. «Serrallonga. Comentari crític d'un film i d'una novel·la sobre el bandoler». *Monografies del Montseny*, 24 (2009), p. 221-228.
- PLADEVALL, Antoni; VIÑOLAS I MARÍN, Eva. *Susqueda. La història submergida*. Susqueda: Ajuntament, 2009, 269 p.

- PLANELLAS, Marta. «Els sonsos de la fonda Steyer». *Gavarres*, 15 (primavera-estiu 2009), p. 94-96.
- PLANELLAS, Marta. «El centenari de la Setmana Tràgica a Anglès. Relat dels fets de l'estiu de 1909 a través de les memòries de Joan Matas». *Revista de Girona*, 255 (juliol-agost 2009), p. 32-35.
- PLANELLAS, Marta. «Un capellà polifacètic a Tossa». *Gavarres*, 14 (tardor-hivern 2008), p. 82-83.
- PLANELLAS, Marta. «Un pedagog gironí a l'estepa russa». *Revista de Girona*, 256 (setembre-octubre 2009), p. 34-37.
- PLANELLAS, Marta. *El mestre Josep Moreno Pallí (1909-2001)*. Tossa de Mar: Ajuntament, 2009, 13 p.
- PONS BRUN, Enriqueta; SOLÉS I COLL, Alba. *La necròpolis d'incineració del Pi de la Lliura - Vidreres*. Vidreres: Ajuntament de Vidreres, 2008, 146 p.
- PORTALS, Joan. «Les ordinacions per al govern de la vila de Sant Celoni de 1370». *Mono-grafies del Montseny*, 24 (2009), p. 95-118.
- PRUNA, Josep. *Estampes blanenques*. Blanes: Ajuntament: Arxiu Municipal, 2008, 367 p.
- PRUNA, Josep. *Francesc Salt, la mirada del poble. Blanes a través d'un fotògraf per descobrir...* Blanes: Ajuntament: Arxiu Municipal, 2008, 108 p.
- PUIGDEMONT I OLIVERAS, Josep. «La rocambolesca història de les primeres escoles públiques d'Amer». *Amera*, 15 (desembre 2008), p. 23-24.
- PUIGVERT I PASTELLS, Joaquim. «Coses d'abans i d'ara». *Llibre de la Festa Major, Vilobí d'Onyar*, 2009, p. 21.
- PUIGVERT I PASTELLS, Joaquim. «Coses d'abans i d'ara». *Tosquija (2a etapa)*, 10 (juliol 2009), p. 44.
- PUJADÓ, Judit. «Els refugis antiaeris gironins». *Revista de Girona*, 254 (maig-juny 2009), p. 92-98.
- PUJOL, David (dir.). *El somni republicà. El republicanisme a les comarques gironines 1900-1936*. Barcelona: Viena Edicions, 2009, 269 p.
- RABASSA I MARTÍ, Fèlix. «La campanya per l'autonomia de Catalunya». *Celobert* (ed. Blanes), 65 (gener 2009), p. 30-31.
- RABASSA I MARTÍ, Fèlix. «La Constitució Provisional de la República Catalana (1928)». *Celobert* (ed. Blanes), 63 (2008), p. 26-27.
- RABASSA I MARTÍ, Fèlix. «1899: Fundació del Futbol Club Barcelona». *Celobert* (ed. Blanes), 68 (abril-maig 2009), p. 18-19.
- RABASSA I MARTÍ, Fèlix. «En Josep Cortils i Vieta, pare del catalanisme a Blanes». *Celobert* (ed. Blanes), 67 (març 2009), p. 24-25.

- RABASSA I MARTÍ, Fèlix. «Francesc Macià, una vida per Catalunya. En el 75 aniversari de la seva mort». *Celobert* (ed. Lloret), 40 (desembre 2008), p. 24-25.
- RABASSA I MARTÍ, Fèlix. «La Constitució provisional de la República Catalana (1928)». *Celobert* (ed. Lloret), 39 (novembre 2008), p. 24-25.
- RABASSA I MARTÍ, Fèlix. «Les foguerades patriòtiques de Sant Joan de fa un segle». *Celobert* (ed. Lloret), 44 (abril-maig 2009), p. 26-27.
- RABASSA I MARTÍ, Fèlix. «Manuel Carrasco i Formiguera, màrtir de Catalunya». *Celobert* (ed. Blanes), 69 (juny 2009), p. 24-25.
- RABASSA I MARTÍ, Fèlix. «Sant Joan, el castell». *Celobert* (ed. Lloret), 45 (juny 2009), p. 16-17.
- RABASSA I MARTÍ, Fèlix. «Una aproximació al Sindicat Agrícol de Lloret de Mar a través del seu butlletí *Sindical* (1911)». *Sesmond*, 8 (gener 2009), p. 16-18.
- RAMISA VERDAGUER, Maties. «Historiografia de la Guerra del Francès». *Plecs d'Història Local*, 131 (novembre 2008), 2-4.
- RAMS I RIERA, Emili; Jordi CAPDEVILA; Jordi DANÉS; Marcel FARRÉS; Pere FIGARDA. *Anglès, vila encisadora*. Anglès: Ajuntament, 2009, 199 p.
- REIXACH, Pere. «Jaume Ferrer de Blanes i Dante Alighieri». *Recull*, 1981 (15 de desembre de 2008), p. 8-10.
- REYES I VALENT, Antoni; Aitor ROGER I DELGADO. «Un pintor fotògraf». *Recull*, 1987 (15 juny 2009), p. 18-19. [Article dedicat a Rafael Bataller]
- RIPOLL I MASFERRER, Ramon. «La volta als setges en 83 capítols. Andreu Oller, “el primer ciutadà de Girona”». *Revista de Girona*, 253 (abril 2009), p. 86-88
- ROBIRALTA, Raül. «Els Saragossa i la vinya de sa Boadella». *Sesmond*, 8 (gener 2009), p. 12-15.
- RODÀ, Isabel. «L'arqueologia pre-romana i romana al Montseny». *Monografies del Montseny*, 24 (2009), p. 29-40.
- ROGER, Aitor. «Comerç a cel obert. Casa Ros» dins *Celobert* (ed. Blanes), 63 (2008), p. 18-19.
- ROGER, Aitor. «Comerç a cel obert. Esports Perpiñà». *Celobert* (ed. Blanes), 65 (gener 2009), p. 16-17.
- ROGER, Aitor. «Blanes 1948-1949». *Recull*, 1985 (15 d'abril 2009), p. 23.
- ROGER, Aitor. «Blanes anys quaranta: racionament i regates». *Recull*, 1981 (15 de novembre de 2008), p. 33.
- ROGER, Aitor. «Comerç a Cel obert: Forn de pa Can Gironès». *Celobert* (ed. Blanes), 66 (febrer 2009), p. 18-19.

- ROGER, Aitor. «Comerç a celobert. Can Josepet Romaní». *Celobert* (ed. Blanes), 67 (març 2009), p. 20-21.
- ROGER, Aitor. «Comerç a celobert. Òptica Planells». *Celobert* (ed. Blanes), 69 (juny 2009), p. 22-23.
- ROGER, Aitor. «El dinar de Recull de fa 50 anys». *Recull*, 1983 (15 de febrer 2009), p. 16-17.
- ROGER, Aitor. «El Tractat dels Pirineus». *Celobert* (ed. Blanes), 67 (març 2009), p. 18-19.
- ROGER, Aitor. «El turisme de Ferran Agulló». *Celobert* (ed. Lloret), 41 (gener 2009), p. 26-27.
- ROGER, Aitor. «Els bombardeigs a Blanes i el seu ressò a Europa. En el 70 aniversari de l'acabament de la guerra». *Celobert* (ed. Blanes), 66 (febrer 2009), p. 20-22.
- ROGER, Aitor. «Els paradisos de Rafael Ballester. Un pintor fotògraf». *Celobert* (ed. Blanes), 69 (juny 2009), p. 20-21.
- ROGER, Aitor. «En el comiat de Domènec Valls». *Recull*, 1989 (agost 2009), p. 19.
- ROGER, Aitor. «Ferran Agulló, Blanes i el bateig de la Costa Brava». *Blanda*, 11 (2008), p. 92
- ROGER, Aitor. «La Festa Major de 1909». *El Celobert*, 70 (juliol 2009), p. 20-21.
- ROGER, Aitor. «Notes sobre l'emigració blanenca a Galícia». *Blanda*, 11 (2008), p. 61
- ROGER, Aitor. «Rumb a Amèrica: 1949-2009». *Recull*, 1988 (juliol 2009), p. 28-30.
- ROVIRA, Josep; ANDREU, Magda. «Les carboneres». *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos*. Figueres: Institut d'Estudis Empordanesos, 2008, p. 459-476.
- SÀEZ PLANAS, Marià. «Terrissa negra a Sant Hilari». *Programa de la Festa Major*. Sant Hilari Sacalm, 2009, p. 55-56.
- SÀEZ, Marià. «Els càntirs de Sant Hilari Sacalm» dins *La terrissa negra*. Girona: Diputació de Girona – Caixa de Girona, 2009, p. 42-43.
- SÀEZ, Marià. «La terrissa del castell de Montsoriu» dins *La terrissa negra*. Girona: Diputació de Girona – Caixa de Girona, 2009, p. 56-57.
- SAGRERA I PERPIÑÀ, M. Àngela. «Mossèn Pere Sagrera, capellà de Blanes». *Blanda*, 11 (2008), p. 74
- SALA I LLOPART, Blanca. «Sa Perola, de Calella de Palafrugell». *Argo. Revista del Patrimoni i de la Cultura Marítima*, 3 (febrer 2009), p. 30-31.
- SALA I VILA, Montserrat. «El fons documental de l'Obreria de Santa Cristina». *Sesmond*, 8 (gener 2009), p. 10-11.
- SALAMAÑA I SERRA, Isabel. «La Fàbrica». *Ressò*, 358 (març 2009), p. 48-49.

- SAMPEDRO PORTAS, Maria-Josep. «Els putxinel·lis a principis del segle XX a Sant Hilari». *Programa de la Festa Major*. Sant Hilari Sacalm, 2009, p. 57-59.
- SANTALLA I TORRENS, Ernest. *Quan el vapor de la Burés parlà*. Anglès: Ed. de l'autor, 2008, 233 p.
- SANTAMARIA I COLOMER, Dora. «Una ullada a l'any 1908: la premsa gironina i Vilobí». *Llibre de la Festa Major*, 2009, p. 16-20.
- SANTANÉ, Josep. «El camí de ronda de Tossa». *Gavarres*, 15 (primavera-estiu 2009), p. 134-135.
- SAUCH CRUZ, Núria. «El Bicentenari de la Guerra del Francès». *Plecs d'Història Local*, 131 (novembre 2008), 1
- SERRADESANFERM, Àngel. «En "Mariano" Brugués Corbera». *Programa de la Festa Major*. Sant Hilari Sacalm, 2009, p. 65-67.
- SERRADESANFERM, Àngel. «1959. Fa 50 anys». *Programa de la Festa Major*. Sant Hilari Sacalm: Ajuntament, 2009, p. 20-25.
- SERRADESANFERM, Àngel. «Carrers "nous" a Sant Hilari. De la terra a l'asfalt. Anys 1934-1936». *Programa de la Festa Major*. Sant Hilari Sacalm: Ajuntament, 2009, p. 46-49.
- SERRADESANFERM, Àngel. «La Hispano-hilarienca fa cent anys que porta passatgers des de l'estació d'Hostalric a Sant Hilari». *Programa de la Festa Major*. Sant Hilari Sacalm: Ajuntament, 2009, p. 31-33.
- SERRADESANFERM, Àngel. «Va d'obres. Crisi, obres públiques i millores. Anys 1931 i 2009». *Programa de la Festa Major*. Sant Hilari Sacalm: Ajuntament, 2009, p. 28-30.
- SOLÀ I COLOMER, XAVIER. *La reforma catòlica a la muntanya catalana a través de les visites pastorals: els bisbats de Girona i Vic (1587-1800)*. Girona: Associació d'Història Rural de les Comarques Gironines - Centre de Recerca d'Història Rural - Documenta Universitària, 2008, 416 p.
- SOLÉ PERICH, Lluís. *Sant Llorenç, Bescanó*. Santa Coloma de Farners: La Trona, 2009, 107 p.
- SUREDA I DAUNIS, Narcís. «Els setges de Girona 1808-1809». *La Punxa*, 48 (2008), p. 40-45.
- TABERNER I BOSCH, Rosa. «Entrevista amb Josep Puig i Vilanova». *L'Amic*, 35 (febrer 2009), p. 10-12.
- TEIXIDOR I PALAU, Ricard. «L'antic camí de Blanes a Anglès o camí peixater». *Ressò*, 360 (maig 2009), p. 9-11.
- TEIXIDOR I PALAU, Ricard. «Una trobada singular: els Taltavull a can Daltavuit de Sant Dalmai». *Llibre de la Festa Major*, 2009, p. 32-37.
- TORRA, Joaquim. «Baltasar "Tasanet" Alsina, últim alcalde republicà i músic». *Ressò*, 357 (febrer 2008), p. 53.

- TORRA, Joaquim. «El meu heroi, Francesc Sodevila, Panxo». *Ressò*, 360 (maig 2009), p. 45.
- TORRA, Joaquim. «El pare Cors: Handel a la selva de Bolívia». *Ressò*, 363 (setembre 2009), p. 49.
- TORRA, Joaquim. «El periodisme perdut d'Alfred Pallardó i Bestard de la Torre». *Ressò*, 362 (juliol-agost 2009), p. 43.
- TORRA, Joaquim. «Inocente Pelegrín, capità de l'exèrcit d'infanteria i maçó». *Ressò*, 355 (novembre 2008), p. 43.
- TORRA, Joaquim. «Josep Maria Mas i Solench, la memòria d'un poble». *Ressò*, 358 (març 2009), p. 47.
- TORRA, Joaquim. «Josep Maria Torra i Noguer, Solidaritat Catalana, "pinyes i castanyes"». *Ressò*, 356 (desembre 2008), p.49.
- TORRA, Joaquim. «Ricard Aragó (Ivon l'Esclop), una creuada per una llengua». *Ressò*, 361 (juny 2009), p. 45.
- TORRA, Joaquim. «Salvador d'Horta, un sant catalanista». *Ressò*, 359 (abril 2009), p. 53.
- TORRELLAS, M. Mercè. *Cent endevinalles de Tordera*. Mataró: Cercle d'Història de Tordera, 2008, 110 p.
- TORRENT VERDOLET, Glòria. «Passejada literària per Sant Hilari». *Programa de la Festa Major*. Sant Hilari Sacalm: Ajuntament, 2009, p. 50-52.
- TUSSELL, Josep M.; VERICAT, Pau [coords.]. *XXV Jornades Tècniques Silvícoles*. [Santa Coloma de Farners]: Consorci Forestal de Catalunya, 2008, 79 p.
- TUSSELL, Josep M.; VERICAT, Pau [coords.]. *XXVI Jornades Tècniques Silvícoles Emili Garolera*. Santa Coloma de Farners: Consorci Forestal de Catalunya, 2009.
- VICENS I PLANAGUMÀ, Josep. «Per les quimeres de can Gasull d'amer. A propòsit del metge-cirurgià Joaquim Carreras i Carreras (Amer 1859 - Manila 1897). 3a part: Sota l'emparedat de Prometeu». *Amera*, 15 (desembre 2008), p. 52-54.
- VILA, Pep. «Ferran Agulló, Blanes i el bateig de la Costa Brava». *Blanda*, 11 (2008), p. 108.
- VILALLONGA, Borja. «Unes consideracions sobre les representacions nacionals dels setges». *Revista de Girona*, 251 (novembre-desembre 2008), p. 68-73.
- VILLAR I TORRENT, Joan. «Mn. Gabriel Roura i Güibas, canonge arxiver de la catedral (1932-2008)». *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos*. Figueres: Institut d'Estudis Empordanesos, 2008, p. 451-457.
- VIVAS I SOLÀ, Joaquim. «Ara farà 250 anys. Fets documentats i fets per documentar». *Llibre de la Festa Major*, Vilobí d'Onyar: Ajuntament, 2009, p. 6-10.
- YUBERO RODRÍGUEZ, José Luís. *65 anys Club Vela Blanes*. Blanes: Club Vela Blanes, 2008, 299 p.